

NİNNİLERE BAĞLAM MERKEZLİ BİR YAKLAŞIM

*Songül ÇEK CANSIZ**

ÖZET

Anonim halk şiiri türlerinden biri olan Türk halk ninnilerinin, ayrı bir nazım türü olarak ele alınmasını sağlayan en büyük faktörlerden biri, kadınlar tarafından icra ediliyor olmasıdır. Dış ve içyapı özellikleri, icra bağlamları kadın tarafından şekillendirilen ninnilerin, türsel nitelikleri bu sayede ortaya çıkmaktadır. Ninnilerin de diğer sözlü türler gibi yaratıldıkları sosyo-kültürel ortamlardan bağımsız düşünülmesi mümkün olmadığından bu çalışma daha ziyade, Türk halk ninnilerinin kadın cinsiyetinden nasıl etkilendiğini irdelemeye yöneliktir. Ninnilerin anlamlandırılmasında kadının toplumsal cinsiyet rolünde ortaya çıkan değişimleri ve annenin ataerkil yaşam biçimi içinde kendini dile getiriş biçimini görmek zorunludur. Bu amaçla ninniler, sözlü, yazılı ve elektronik kültür ortamlarında ayrı ayrı değerlendirilecek; ninnilerde kadının icrasını etkileyen dolayısıyla da ninnilerin türsel niteliklerini belirleyen oluşumlar üzerinde durulacaktır. Sözlü kültürde dilden dile geleneksel kalıplarla birlikte aktarılan ninnilerin yazılı ve elektronik kültür ortamlarında aldıkları yeni biçimler üzerinde durulacak; ninni kitaplarının, kaset ve CD'lerinin ninni icrasına etkisi incelenecektir. Böylelikle Türk halk ninnilerinin farklı iletişim ortamlarında uğradıkları yapısal, tematik ve fonksiyonel farklılaşmalar değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Türk halk ninnileri, kadın dili, toplumsal cinsiyet, sözlü kültür, yazılı kültür, elektronik kültür.

CONTEXT ORIENTED APPROACH TO LULLABIES

ABSTRACT

Turkish folk lullabies which is one of the types of anonymous folk poetry in Turkish folk lullabies, to be addressed as a separate type of verse is one of the biggest factors is being performed by women . External and internal structural features and execution contexts of lullabies defined by women , so that the features of a lullaby occur as genres. In this article, how to female gender influenced the Turkish folk lullabies, within the changing structure of the Turkish socio-cultural. Because lullabies which is created in socio-cultural environments is impossible to be considered independently. Moreover, analysing lullabies within changes the social sex role of women , to understand how mother describe her self in the patriarchal life. Lullabies will be evaluated separately in oral, written and electronic cultural environments. The factors what is affecting women performance and lullabies as a genre is determined.It will be focused on new forms of lullabies, wich have

* Dr., Öğretmen MEB. El-mek: songulcekc@gmail.com

traditional patterns; lullaby books, tapes and CDs will be analysed the impact of the execution of lullabies. Thus, different communication environments experienced by Turkish folk lullabies, structural, thematic and functional differentiation will be evaluated.

Key Words: Turkish folk lullabies, women's language, social sex/gender, oral culture, written culture, electronic culture

Anonim Türk halk şiiri türlerinin sınıflanması ve analizinde kullanılan ezgi, konu, şekil gibi ölçütler kimi zaman tür tanımlamalarında yetersiz kalabilmektedir. Mani, ağıt, türkü ve ninnilerin konuları, ezgileri ve şekil özellikleri çoğunlukla ortaklık gösterdiğinden, onların tanımlanmasında metin merkezli sınıflamaların yanı sıra türlerin icrasına ve icracısına da dikkat çekmek gerekmektedir. Bu bağlamda Türk halk ninnilerinin tanımlanmasında icracının nitelikleri ve icra ediliş koşulları, onların ayrı bir tür olarak ifade edilmesinde etkin rol oynamaktadır. Genel anlamda kadınlar tarafından söylenen ninniler, kadın dilini ve toplumsal cinsiyet rolünü yansıtan bir tür olmakla birlikte ataerkil yapının şekillendirdiği kadın algısı, ninni metinlerinde kendini göstermektedir. Sosyal ve kültürel değişimlerin kadın üzerindeki izdüşümünün açıklıkla görüldüğü ninniler, her kültür ortamında varlığını sürdürmüş, çeşitlenmiş ve annenin kimliğine yönelik verileri içinde barındırmıştır.

Sözlü kültür geleneği içerisinde ortaya çıkan ve yayılan Türk halk ninnileri, icracılarının yalnızca kadınlardan oluşması bakımından, diğer Türk halk şiiri türlerinden farklı bir yerde durmaktadır. Ninnilerin temel işlevinin, en genel tanımıyla, bebeğin uyutulması oluşu, onun yazılı ve elektronik kültür ortamında da sözel icrasını zorunlu kılmaktadır. Walter Ong'a göre, kelimelerin sözlü kültürde sesle sınırlanması anlatım biçiminin yanı sıra düşünme sürecini de etkiler (Ong, 1999: 48). Ninnilerin söze dayalı anlatım biçimi olması, kadının düşünce sürecini ortaya koymaktadır. Bu yönüyle kadın ve ninni, söz boyutu temel alındığında karşılıklı olarak birbirini etkilemekte; kadının kullandığı söz, ninniye biçimlendirirken geleneğin yarattığı hazır kalıp ifadeler de kadının icrasında yol gösterici olmaktadır.

Belirtilen bu iki unsurun irdelenmesi, Türk sosyo-kültürel yapısı içinde kadının tarihsel değişiminin tespitini gerektirmektedir. İslamiyet'in kabulü öncesinde Türk kültüründe kadınlar üretime erkekle eşit oranda katılan, kapalı mekân dışında da yer alabilen, dinsel törenlerin yöneticisi konumunda görülebilen kişilerdir. Bu nedenle belirtilen dönemde erkeğin ve kadının cinsiyet farklılaşması; yerleşik hayatın görüldüğü, tarımsal faaliyetlerin sürdüğü sonraki dönemlere oranla daha sınırlıdır.

Kadının İslamiyet sonrası yerleşik yaşam biçimi içerisindeki statüsü kırsal ve kentsel dönüşüm bağlamlarında ele alınabilir. Farklı aile biçimlerinin doğurduğu farklı yaşam biçimleri, köyde ve kasabada yaygın olan geniş aile tipi ve onun yarattığı ilişkiler, sözlü kültür ortamının daha canlı biçimde sürdürüldüğü mekânlar yaratmaktadır. Köy ve kasabalar yüz yüze ilişkilerin önem taşıdığı, insanların ekonomik ve sosyal yönden benzer oldukları, "biz" duygusunun ağır bastığı, iş bölümü ve yardımlaşmaya dayalı örgütlenmenin bulunduğu alanlar olduklarından erkeğe ve kadın cinsiyetlerine dair ayrımlar, kent yaşamındakinden daha belirgindir. Kadınların ve erkeklerin hane içindeki ve dışındaki görevleri nettir. Kadın ataerkil toplumun bir sonucu olarak ev içi görevlerle özdeşleşmiştir. Geleneksel aile yapılarında ekonomik yetersizliğin sonucu olarak kadının tarlada ya da bahçe de çalışması da olasıdır. Fakat yine de köy ve kasaba yaşamında kadın, kamusal alanda önemli roller oynamaz. Onun asli görevi temizlik ve yemek yapmak, çocuk doğurup onu yetiştirmektir. Kandiyoti, köyde yaşayan erkeklerin ya tarlada çalışarak ya kapı önünde sohbet ederek ya da zengin evlerin konuk odalarında toplanarak zamanlarının çoğunu evin dışında geçirdiklerini ifade eder. Kadınların ise konuk odalarına alınmadığını, toprağın yalnızca

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/4 Fall 2011

erkekler tarafından kuşaktan kuşağa aktarıldığını; ata soylu hane halkı yapılanmasının, kadınlara sınırlı bir alan bıraktığını belirtir (Kandiyoti, 2007: 29).

Köy ve kasabalarda kadınlara ayrılan bu sınırlı alan, evdir ve onun asıl yaşam alanıdır. Fakat kadın, burada erkek egemen aile yapısının belirlediği sınırlar içerisinde yaşar. Hane içinde otorite erkeğe ve erkeğin babasına aittir. Erkeğin annesinin otoritedeki payı ise sınırlıdır. Kadının aile içinde kabulü belli aşamalar gerektirir. Gelin olarak erkeğin ailesinde yaşamaya başlayan kadın, çocuk doğuruncaya dek, aile içinde “yabancı”, “el kızı” ya da “öteki” olarak algılanır. Aile içinde kendine yer edinmeye çalışan kadın; özellikle erkek çocuk doğurarak soyun devamlılığını sağlamak, iffetini korumak, aile içi düzeni sağlamak ve erkek otoritesine uyum göstermek gibi geleneksel toplum yapısının belirlediği kurallara riayet eder. Belirtilen koşullar, her ne kadar kızların ve kadınların yabancı olmadığı bir yaşam biçimine aitse de, sürekli bir çabayı, mücadeleyi ve bunun sonucunda ruhsal bir gerginliği de beraberinde getirir.

Hane içinden ya da dışından erkelerin bulunduğu ortamlar, kadının serbestliğini engeller. Kadının yalnız ya da başka kadınlarla birlikte bulunduğu ortamlar, onun duygu, düşünce ve hareketlerindeki sınırlamaların esnediği alanlardır.

Kamusal alanda yer almayan kadının yaşadığı sınırlı alana rağmen iletişimsel ilişkilerini sürdürdüğü diğer bir alan, komşuluk ilişkileri kurulmuş olan bir başka kadının evidir. Komşuluk, kadına kendi yaşadığı evden farklı bir sosyal iletişim ortamı sağlar. Kadının ev içindeki görevleri ve sorumlulukları, komşularıyla geçirdiği vakit süresince kesintiye uğrar. Annenin ve bebeğin birlikte yer alabildiği bu ortam, anne için rahatlatıcı bir etki sağladığı gibi diğer kadınlarla yüz yüze ilişki kurma imkânı da verir.

Komşularıyla bir arada bulunan kadın eşini, çocuğunu, kendi yaşamında önem taşıyan duygusal konuları; kurulan samimiyet ölçüsünde dile getirebilir. Bu bağlamda anne için komşusuyla kurduğu iletişim hem haber, bilgi ve duygu paylaşımını sağlayan hem de aile ve toplum yaşantısının devamlılığını kolaylaştıran etkilere sahiptir.

Toprağa bağlı üretim ilişkisi içinde bulunan geleneksel aile yapısı içerisinde annenin yer aldığı belki de tek kamusal mekân ailenin geçimine katkı sağlamak üzere çalıştığı tarla ya da bahçedir. Fakat bunlar, kadın için somut maddi getirisi olan, ekonomik güç sağlayan çalışma sahaları değil kadının ailede yer alan erkeklere iş gücü anlamında sağladığı katkıdır. Çünkü köyde ve kasabada kadın için aileden bağımsız bir çalışma alanı hemen hemen yoktur. Bunun sonucu olarak da üretim ilişkilerinin paylaşımına rağmen kadının toplumsal ve ekonomik statüsünde bir değişim görülmez. Annenin yer aldığı bu çalışma ortamları, bebeğin de anne ile bir arada bulunmasını zorunlu kılmaktadır. Bebeğin beslenmesi, uyutulması, bakımı annenin çalıştığı mekânlarda da sürdürülür. Bunun doğal bir sonucu olarak da ninnilere, çalışma ortamlarında da ihtiyaç duyulur.

Sözlü kültür ortamında ve geleneksel aile yapısı çerçevesinde yer alan kadının içinde bulunduğu sosyal ve fiziksel mekânlar, annenin söylediği ninnileri etkilemektedir. Sözlü gelenekte uzun yıllar içerisinde ortaya çıkan ve aktarılan ninniler, annenin kendi çevresini algıladığı şekilde biçimlenir. Bu algı, yine sözlü geleneğin yarattığı söz kalıpları ile uyumludur. Bir başka deyişle anne, kendi yaşamının her aşamasını ninniye aktarırken ninni söyleme geleneğinin yarattığı söz kalıplarını kullanır ki bu kalıp ifadeler sözlü kültürde oluşmuştur. Yalnız söz kalıpları değil ayrıca ninnilerin icrasında da bazı kalıplaşmalar vardır ki yine sözlü kültür ortamında öğrenilir ve aktarılır. Ninnilerde en sık kullanılan kalıp ifadelerin bir kısmını şöyle belirlemek mümkündür:

1. İlk dizede yer alan kalıp sözler

-Dandini dandini danası (dastana , danaylı, dan kişi)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/4 Fall 2011

-Ninni ninni ninnisine

-Neni desem beşiğine/ Neni desem ben sana/ Neni desem dağlar uyur/ Neni deyim uyutayım / Neni diye uykun gelsin

-İstanbul evrilesin/İstanbul'dan geldi ferman / İstanbul'dan çıktım yayan / İstanbul'un yolları(minareleri, kuyuları, viranları)

-Ninnilerim senin olsun

-Neni oğlum neni

-Hu hu hu Allah bebek

-Lay lay dedim

2. Son dizede yer alan kalıp sözler

- Ninni ninni yavrum ninni

- Nen nen nen / hu hu hu hu / eee e

3. İlk iki dizesi kalıplaşmış olanlar

- Bahçeye kurdum salıncak

- Eline verdim oyuncak

-Bebeğin beşiği çamdan

- Yuvarlandı düştü damdan

- Elma attım yuvarlandı

Gitti beşiğe dayandı

-Ninnisine belediğim

Al bağırdak doladığım

-Uyusun da büyüsün ninni

Tıpış tıpış yürüsün ninni

4. Dize aralarında söylenen kalıplar

-Ninni yavrum ninni

-Ninni ninni der yine ninni

Daha çok dört dizelik bentlerden oluşan ninnilerde ortaya çıkan bu kalıp sözlerin sayısı arttırılabilir, ancak burada dikkati çeken kalıpsal ifadelerin ninniye bütünleştirici öğeler olarak görünmesidir. Özellikle başta ve sonda yer alan kalıplar, ilgili olsun ya da olmasın asıl konu için başlangıç ve bitiş sağlar. Böylelikle ninniler kendi içinde bir kompozisyon oluştururlar.

Ninnide uyak düzeni, tekrar edilen sözcükler, bebeği sallama hareketine eşlik eden ritim ve sözlü kalıplar şiirin tekrar hatırlanmasını kolaylaştıran faktörlerdir. Çünkü çocuğun beğenisi ölçüsünde kadın, bu ninnileri tekrarlar. Ong'a göre bedensel ritim, anımsamayı kolaylaştıran etmenlerdendir (Ong,1999: 50).

Ritimli sallama hareketi ve ezginin kullanımı hafızaya destek sağladığı gibi bebeğin uyumasını da kolaylaştırır. Bunların yanı sıra ninnilerde tekrar edilen sesler ve sözcükler, ünlü uyumuna riayet eder görünmektedir. Hece ölçüsüyle söylenen ninniler, dörtlüklerden oluşur. Bu

Turkish Studies

gibi biçimsel özellikler anne için sınırlayıcı gibi görünse de geleneksel kalıplar kullanımı, ölçü ve kafiyenin sınırlayıcılığını hafifletir.

Annenin kendi yaşantısını dile getirdiği kısımlar yukarıda sözü edilen kalıplaşmış- yapısal çerçeve içine yerleştirilir. Anne, içinde bulunduğu fiziksel ve ruhsal koşullara göre ninni icra eder; hane halkıyla bir aradayken kısılan ya da söylenmeyen ninni, erkeklerin bulunmadığı ortamlarda uzamakta veya çeşitlenmektedir. Yalnız kadınların yer aldığı ortamlarda söylenen ninniler ise sosyal bir rol üstlenmekte, kadınlar arasında kurulan iletişimde araç olabilmektedir. Bebeğe ve anneye dair iyi dilekler ve dualar bu ortamlarda kadınlar tarafından söylenen ninnilerde görülür. Ev dışında, tarla- bahçe gibi kadının çalıştığı alanlarda anne, hem çalışmanın neden olduğu kısıtlı zaman içinde bebeğini uyutabilmelidir, hem de yabancı erkeklerin ve aile büyüklerinin yer aldığı ortamının neden olduğu kısıtlamalara rağmen ninni söylemelidir; bu koşullar, ninnilerin icrasının kısa tutulmasına sebep olmaktadır.

Neredeyse tüm ninniler annenin hayatından izler taşımaktadır. Hem yaşanan önemli olaylar hem de annenin ninni söyleme anında fiziksel durumu ve buna bağlı duygusal durumu ninninin konusunu, işlevini ve yapısını belirlemektedir.

Bu durumun daha iyi anlaşılması için her bir annenin yaşam öyküsünün ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekmektedir. Fakat sözlü gelenek ortamında yaşayan ninnilerin genel karakteri, okuryazar olmayan ya da yazılı kültürün etkilerini taşımayan anneler tarafından yeniden üretilip aktarıldığı gerçeğidir. Kadınlar ya gelenekte yaşayan ninnileri annelerinden çevrelerinden duydukları şekilde icra ederler ya da hafızalarında yer eden çeşitli ninni kalıplarına uygun yeni ve anneden izler taşıyan ninniler söylerler. Bunları bildikleri ezgilerle, içinde buldukları ruhsal ve fiziksel koşulların etkisiyle kısaltıp uzatabilmektedirler.

Yalnızca bebeği uyutmak için değil, onunla vakit geçirirken, süt verirken, bebeği yıkarken, bebeği avuturken de ninni söylenmektedir. Böyle ninnilerin ezgileri konusu ve yapısı daha farklı bir karakter gösterir. Uyutma amacı taşımayan ninniler hareketli ve canlıdır. Yüksek bir ses tonuyla icra edilebilmektedirler. Ayrıca bu tür ninnilerin içinde kimi zaman ninni, eee..e, uyusun da büyüsün gibi ifadeler görülmeyebilir.

Yazılı kültür ortamına geçiş sözlü kültür ortamının niteliklerinde değişim ve dönüşüm yaratmıştır. Bu değişim toplumun her boyutunda kendini hissettirmiştir. Sözlü gelenekte yaratılan şiirler de doğal olarak farklı bağlamlara taşınmış ve yeni nitelikler kazanmaya başlamışlardır.

Öncelikle belirtmek gerekir ki yazılı kültür ortamı içerisinde yaşayan annenin, sözlü olarak üretilen ve aktarılan ninnileri yazıya geçirdikleri düşünülmemektedir. Çünkü ninniler, işlevi gereği sözel icrayı zorunlu kılar. Öte yandan yazılı kültür çevresi içinde yaşayan annenin ürettiği ninniler sözlü kültürde üretilenlerden az çok farklılık göstermektedir. Metin haline getirilmiş ve yayınlanmış Türk halk ninnileri ise sınırlı sayıdadır ve genellikle erkekler tarafından hazırlanmış akademik düzeydeki araştırma ve derlemelerden oluşmaktadır; okuyucu kitlesi de yine akademik çevrelerdir. Annelerin okumasına yönelik basılmış kitaplar bulunmakla birlikte bunlar yalnız metinlerin sunumu şeklinde olup ezgisel boyutun geri plana itildiği ve sözlü geleneğin ürettiği ninnilerdir. Bu türdeki ninni kitaplarından biri M. Sabri Koz tarafından hazırlanmış olan “Her Gün Bir Ninni” adını taşımaktadır. Eserde ninnilerin annelerin okumasına yönelik hazırlandığı belirtilmektedir ve ninnileri içeren CD kitaba eklenmiş bulunmaktadır (Koz, 2005). Eserde yer alan ninniler, anonim halk şiiri geleneğinde yaşayan ninnilerdir. Çeşitli halk kültürü ve edebiyatına yönelik derleme ve inceleme çalışmalarından seçilerek bir araya getirilmiştir. Kitaptaki ninniler, Nurdan Duygulu tarafından seslendirilmiş bir CD’ de toplanmıştır.

Burada dikkat çekici olan geleneksel bağlamda, sözlü kültür ortamında yaratılan ninnilerin yazılı kültür ortamındaki yeni formudur. Sözlü kültür ortamından farklı olarak kitapta basılı halde

Turkish Studies

bulunan ninniler, geleneksel yaşamda üretilmiş anonim ninnilerdir. Ancak kadının yaratımına imkân sağlamaz. Çünkü metin halindedir, ninniye okuyarak öğrenen anne, bireysel yaratıcılığa gereksinim duymaz. Metin ne ise ninni de odur. Başka bir deyişle yazılı kültür ortamı, annenin yaratıcılığını sınırlamaktadır.

Bugün de çeşitli ninni kitapları yayımlanmaya devam etmektedir. Fakat bunlar esasen elektronik kültür ortamı içinde değerlendirilmesi gereken eserlerdir. Suat Urgan tarafından hazırlanmış olan “İşlevsel Yönleriyle Ninniler” adlı kitap; Amil Çelebioğlu’nun “Türk Ninniler Hazinesi” adlı eserinden seçilerek, Emine Sevim tarafından hazırlanmış ve 100 Temel Eser İlköğretim serisi içerisine girmiş “Türk Ninnilerinden Seçmeler” adlı kitap; Ahmet Özdemir’in “Ninnilerden Seçmeler” adını taşıyan eseri böyledir ve bu eserler ninnilerin söylenişine dair herhangi bir bilgi vermemektedir.

Ezgisiz ninni icrası mümkün olmayacağından bu kitapların yazılı kültür ortamı içinde nasıl bir işlev yükledikleri sorusuna yanıt aranmalıdır.

Sözlü kültür ortamından yazılı kültür ortamına geçiş sürecinde kadının ve özelden annenin yaşadığı kültürel değişim safhalarını değerlendirmek bu soruya yanıt vermeyi kolaylaştıracaktır.

Yazılı kültürün Türkiye’de ortaya çıkış dönemi matbaanın kullanımının yaygınlaştığı 19.yüzyılın ilk yarısı şeklinde ifade edilir (Çobanoğlu, 2000: 142). 19. yy, Osmanlı Devleti’nde tarım- da, eğitimde, haberleşme ve teknolojide yenilikler dönemidir. Bu yeniliklere matbaanın kullanımı da eklendiğinde yazılı kültürün oluşması ve yayılması kolaylaşmıştır. Yazılı kültür ortamında Türk kadını, özellikle kent çerçevesinde, bir değişim sürecine girmiştir.

Tanzimat aydınlarının öncülük ettiği yenileşme ve çağdaşlaşma hareketleri içerisinde Osmanlı toplumunda kadının durduğu yer, Batılılaşma yolundaki engellerden biri olarak kabul edilmiş ve kadının sosyal yaşama katılmasını sağlamak istenmiştir. Bu isteğin ilk aşamalarından biri kadınların laik eğitim içerisinde yer alması olmuştur.

Osmanlı toplum yapısında kapalı, aile içinde üretim yapan kadının statüsü, esas olarak devlet düzeninin dayandığı şer’i yasalarla belirlenmiştir. Buna göre erkek ve kadın aile hukukunda erkeğe eşit değildir, tüm yaşamı erkek otoritesinin var olduğu aile çevresinde örülmüştür. Tanzimat’a kadarki dönem içinde kırsal kesimde yaşayan kadın evinde, tarlasında çalışan, üretilenleri tüketmek üzere dönüştüren kişidir. Kent yaşamında ise üretimde yer almayan kadın kamusal yaşamdan tümüyle soyutlanmıştır, ev içi işlerle uğraşmıştır. “Eğitilmiş kadın, anne olarak nesillerin iyi yetişmesini sağlayacaktır.” görüşü, Tanzimat aydınlarının ülke kalkınmasında kadını millî bir mesele olarak algıladıklarını gösterir (İmançer, 2002:162). Tanzimat döneminde, bu amaca hizmet edecek “inas rüşdiyeleri”nin açılması kız çocuklarının eğitiminde önemli bir adım olmuştur. Bu kurumun yaygınlaşması ve lise düzeyine kadar yükselmesi yeni bir meslek grubunu, öğretmen hanımları, doğurmuş böylelikle kadınlar çalışma hayatına girmeye başlamışlardır (Ortaylı, 1995: 223).

Tanzimat döneminde yaşanan değişimlerden bir diğeri “Arazi Kanunnamesi”nin kırsal kesimdeki geniş aile yapısında çözülmeye neden olmasıdır. Bu yasaya göre işlenen toprakların tapulanması ve miras yoluyla intikali, mirasın erkek ve kız evlatlara eşit pay edilmesi hukuki bir ilerlemedir. Bu durum kırsal kesimden şehre göçü arttırmış, hatta şehirleşmeyle birlikte çekirdek aile yapısının başlangıcı olmuştur (Ortaylı, 1995: 223). Çok eşliliğin eleştirilmeye başlanması, kadına yönelik gazetelerin yayınlanması, laik eğitim alanındaki gelişmeler, hukuki haklar Tanzimat dönemi kadınlarının bilinçlenmelerindeki önemli adımlardır. Ancak asıl değişim, Tanzimat’la başlayan, Meşrutiyet dönemi ve Milli Mücadele yıllarıyla devam eden süreç ile organik bağları bulunan Cumhuriyet’in ilanıdır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/4 Fall 2011

Gerçekleştirilen yeniliklerle birlikte Cumhuriyet Türkiye'si'nin kadınları yazılı kültür ortamında yer almaya başlamış, kadınlar belirli bir bilinç düzeyine ulaşmıştır. Elbette Cumhuriyet toplumunun tüm kesimleri için bunu söylemek zordur. Ancak özellikle kent yaşamında kadın, üretimde faaldir ve ücret karşılığı çalışmaya başlamıştır. Kadınların sosyal, siyasal ve hukuksal haklarının devlet tarafından sağlanması, giderek artan okur-yazar kadın sayısı kentli kadın tipini doğurmuştur. Kamusal alanda yer edinen kentli kadınlar erkek cinsiyetiyle eşitlenmeye çalışılmıştır. Yazılı kültür ortamında yer alan okur-yazar kadınlar, sözlü kültür ortamından farklı sosyal bağlamlarda yer almaya başlamışlardır. Kadının üretime katılmış olması, sanayi kollarında çalışmaya ve karşılığında nakit para almaya başlaması; toprağa bağlı üretim yapan geleneksel geniş aile tipinin çözülmesinin sosyolojik bir sonucudur. Artık kent yaşamındaki kadın, çekirdek aile yapısında var olmaya başlamıştır.

Kent yaşamında yer alan sosyal ilişkiler, köy ve kasabadaki ilişkilerle karşılaştırıldığında daha formal bir yapı göstermektedir. Kentte, çeşitli türde insanlar arasında kurulan ilişkiler bu formal ilişkileri oluşturur. Köydeki insanların homojen yapısı şehirde görülmemektedir. Birbirini tanıyan insanlar arasındaki ilişkiler yüzeysel kalmaktadır. Bunun yanı sıra ailenin bazı fonksiyonlarını okullar, çocuk yuvaları, yardım kurumları üstlenmeye başlamış, yeni müesseseler ortaya çıkmıştır (Nirun, 1991:192). Köydeki cemaat yaşamının yerini cemiyet yaşamı almıştır. İnsanların birbirinden uzaklaştığı ve yalnızlaştığı şehir ortamında, kadınların ailede üstlendikleri görevler sözlü kültür ortamının yaşandığı köy ve kasabaya göre daha karmaşık hale gelmiştir.

Kamusal alanda çalışan anne, bir yandan erkeğe ait olduğu düşünülen maddi kazanç sağlama görevini üstlenirken aile içinde yemek ve temizlik işleriyle uğraşmak, bebeğin bakımını sağlamak gibi geleneksel kadın rolünün gerektirdiği işleri de yapmak zorunda kalmıştır (Tezcan, 2000: 234). Köyde ve kasabada kadınlar arasında kurulan yakın komşuluk ilişkileri kent kadını için geçerliliğini yitirmiş konumdadır. Zamanının büyük kısmını iş ve aile hayatına ayıran kadının, kentlerin heterojen insan tipleri arasında sıkı komşuluk bağları kuramamıştır. Öte yandan kadınların komşuluk ilişkilerinin yerini tutan bir başka sosyal ortam olarak “kabul günleri” ortaya çıkmıştır. Kabul günleri “erkeklerin girmediği” kadın dünyasını simgeler görünmektedir.

Kasaba ve kentlerde kabul günlerinin uygulanmasında temel faktörlerden biri yalnız ve yaşadığı çevreye yabancı kadınların kendi aralarında içsel bir dayanışma sağlamaları şeklindedir (Kandiyoti, 2007: 36). İkinci temel faktör daha çok kent kadınlarına özgüdür. Kadının çalışma hayatında yer alması, konuk kabul etme olgusunu belirli bir standarda erdirmiş, belirli gün ve tarih dilimleriyle sınırlandırmıştır; çünkü çalışan kadın için habersiz gelen konuğu ağırlayacak zaman yoktur (Tezcan, 2000: 202).

Yazılı kültür ortamında kadın özellikle kent yaşamı içinde yer alan okur-yazar, eğitilmiş ve çalışan kadınlar açısından değerlendirilmeye alınmıştır. Kent dışında da bu özelliklere sahip kadınlar yer almakla birlikte köy ve kasaba kadınlarının yazılı kültür ortamı içindeki özelliklerinde derin farklılıklar bulunmamaktadır. Bu nedenle bu iki kesimde yaşayan kadınlar, sözlü kültür ortamı içinde değerlendirilmiştir. Yazılı kültür ortamı kentli kadınlarının ve annelerinin değerlendirmeye alınan sosyal statüler ve aile ilişkileri, annelerin ninnileri hangi bağlamlarda ürettiklerini belirlemek açısından gerekli görülmüştür. Kent yaşamında kamusal alanda yer alan kadın, sözlü kültür ortamının kadın tipine göre formal ilişkiler içinde yer aldığından daha yalnızdır, ancak bilinçlilik düzeyi daha ileri düzeydedir. Eğitime, öğrenmeye ve okumaya yönelik faaliyetleri, yazılı kültür ortamındaki kadına çok yönlü bir bakış açısı kazandırır. W.Ong'un da belirttiği gibi yazı, bölünmeyi ve yabancılaştırmayı getirmekle birlikte daha üstün bir birlik de sağlar. Benlik duygusunu pekiştirir ve insanlar arasında bilinçli bir etkileşim kurar. Yazı, bilinç düzeyini yükseltir (Ong, 1999: 209).

Yazılı kültür ortamında kadın daha içe dönüktür ve kendi dünyasına yönelmiştir. Sözlü kültürün yarattığı kişilik, okur-yazar kişiliklerden daha az içe kapalı, dış dünyaya ve topluma daha açıktır. Sözlü iletişim insanları birleştirir. Yazı ve okuma işi ise kişinin tek başına yaptığı ve kendi iç dünyasına döndüğü eylemleri kapsar (Ong 1999, 87-88). Yazılı kültür ortamında yaşayan annenin geleneksel yapıdan kopuşu ve içe dönüşü halk kültürü ürünlerini yaşatmasını ve devam ettirmesindeki rolünü zayıflatmaktadır (Tezcan, 2000: 235). Bu nedenle anne geleneksel ninnileri söylemekten de uzaklaşmaktadır. Okur-yazar kadının belleği zayıftır. Hazır ninni kalıplarını kullanmak yerine bireysel yaşamının içe dönük ifadelerini dile getirmeyi tercih etmektedir. Bu bağlamda okur-yazar kadına sunulan ninni kitaplarının da temel amacı geleneksel ninnilerin unutulmasını engellemek, bebeğin eğitiminde yeniden işlevselliğini sağlamaktır. Fakat burada gözden kaçırılmaması gereken nokta, yazılı kültür ortamında ninnilerin yazı yoluyla çocuğa aktarılamayacağı gerçeğidir. Anne, bebeği uyutmak üzere ninni metni okumamakta ya da yazmamaktadır. Yazılı kültür ortamında anne, çoğu zaman geleneksel ninni kalıplarını kullanmadan kendi günlük yaşamında söyleyebildiği her türlü ezgili yapıyı bebeği uyutmak için kullanır. Bu popüler bir şarkı olabildiği gibi okullarda öğretilmiş bir çocuk şarkısı, hatta kendi aile yaşantısını dile getiren doğaçlama yoluyla ortaya çıkmış bir şarkı da olabilmektedir. Yalnız başınayken de, kabul günlerinde de, akrabalarla birlikteyken de kent yaşamının sağladığı her türlü bilgi ve deneyim sayısız konuda ve ezgide ninni üretmekte ve canlı bir gösterim içerisinde bebeğe aktarılmaktadır.

Kısaca söylemek gerekirse yazılı kültür ortamında yer alan anneler, ninnileri yine sözlü bağlamda icra etmekte fakat geleneksel ninnilerin yanı sıra, kent ortamının yarattığı her kaynaktan beslenerek evde, kabul günlerinde, akrabalarıyla birlikteyken ya da erkeklerin bulunduğu ortamlarda ninni icra edebilmektedir. Bu icrada kalıp ifadelerle, ezgisel ve konusal sınırlamalara rastlanmamaktadır. Sözlü kültür ortamında ninniler genellikle ağıt, mani, türkü gibi türler arasında yaşanan geçişlerle oluşturulmakta iken yazılı kültür ortamı, her tür popüler kültür ürününün ninnilerde kullanılmasına olanak sağlamıştır.

Değişen kültür yapılarına paralel biçimde ninniler konu ve ezgi bakımından geleneksel kalıpların dışına çıkmış ancak ninnilerin hacminin kısılması noktasında ters orantı yaratmıştır.

Sözlü gelenek ortamında yaygınlaşmış geleneksel ninnileri bilen ve bebeğini uyuturken söyleyen Aydın-Çineli Binnaz Uygun, her bir ninni icrasında sayısız ninniye art arda söyleyebildiğini ifade etmektedir.(K.K. 3)

Uyusun da büyüsün ninni
Tıpış tıpış yürüsün ninni
Neni oğlum neni
Eeee eeee oğlum eee
Nen oğlum nen nen

Neni de yavrum nenni
Nenni de oğlum nenni
Uyusun da büyüsün neni
Güllere boyansın oğlum neni

Dandini dandini dastana
Danalar girmiş bostana
Kov bostancı danayı
Yimesin lahanayı

Turkish Studies

Asmaya kurdum salıncak
İçine de koydum oyuncak
Uyu dedim oğlum uyuyacak
Nenni de yavrum nenni

Babası da gitti pazara
Uğramasın nazara
Hadi benim yavrum uyusun
Uyusun da oğlum büyüsün

Binnaz Uygun, ninnileri yukarıdaki gibi söylerken ezgiyi değiştirmemiş dörtlük yapısına bağlı kalmış ve geleneksel ninni kalıplarını kullanmıştır. Bu ölçütler ninnilerin icrasını daha kolay hale getirdiğinden ninni dörtlüklerinin sayısı artmıştır.

Yazılı kültür ortamında yetişmiş ve kent yaşamının koşulları içinde olan bir başka annenin söylediği aşağıdaki ninni, hacimdeki değişime örnektir.

Annesinin güzel bir kızı varmış
Bu kız'ın adı Elif Naz'mış
Annesi Elif'i çok çok severmiş
Babası Elif'i çok çok severmiş
Uyu Elif Naz uyu Elif Naz
Uyu Elif Naz uyu Elif Naz (K.K 4)

Tülay Yavaş, yukarıdaki ninniye kızını her uyuttuğunda söylediğini belirtmektedir. Ninniye nasıl söylemeye başladığını ise şöyle anlatmaktadır. “Aslında ben ninni bilmiyorum, ama kızım doğduktan sonra onu uyutmak için bunu uydurdum. Her uyutuşumda bu ninniye söyledim, o da dinledi, sonra uyudu. Melodisi galiba bir çocuk şarkısı, bir yerlerden aklımda kalmış”. Görüldüğü gibi yazılı kültür ortamında geleneksel kalıpların unutulmaya başlaması ninninin üretimini sınırlamakta, bu durum da ninninin daha kısa söylenmesine neden olmaktadır.

Yazılı kültür ortamında icra edilen ninnilerin yapısal ve tematik değişimi sözlü geleneğe yaşatılan ninnilere göre daha bireysel nitelikler göstermeye başlamıştır. Yazılı kültür ortamına ait gelişmelerle benlik bilincini kazanmaya başlayan anne elektronik kültür ortamının araç ve gereçleriyle yeni iletişim ortamlarında yeni iletişim biçimleri geliştirir. Fakat bu iletişim sözlü kültür ortamındaki gibi aracısız, yüz yüze değil, teyp, radyo, televizyon, bilgisayar ve CD, internet gibi tek yönlü bir iletişim sunan araçlarla kurulur. Yazılı kültür ortamının metinle sınırlanmış araçlarının yerini görsel ve işitsel medyanın almış olması annenin, bağlamından kopmuş ninnilerin yeni formlarına bu ortamlarda rastlamasına neden olmuştur. Çünkü bu görsel ve işitsel araçların sunduğu ninniler yazıya değil söze dayalıdır. Bu bakımdan yazılı kültür ortamının yarattığı ninnilerden farklılık göstermektedirler. Doğaçlama yapmak yerine elektronik kaynakların sunduklarını kullanmak sözlü geleneğe ait ninnilerin icra karakterini tamamıyla değiştirmiştir. Sözü edilen iletişim araçlarının anne ve ninniler için sağladığı yenilikler, çeşitli devlet kurumları tarafından kontrol edilmiş; eğlence ve eğitime gibi iki farklı amaca hizmet edecek hale getirilmiştir.

Kitleleri eğlendirmek çeşitli değer ve bilgileri benimsetmek gibi amaçlara medya karşılık vermektedir. Medya; mesajları, sembolleri genel nüfusa iletir. Eğlendirmek, bildirmek/haber vermek toplumun örgütlü yapılarına insanları bütünleştirecek değerleri, inançları ve davranış kurallarını işletmek medyanın görevleridir. (Doğan, 2005: 343). Özellikle radyo ve TV programlarında RTÜK'ün belirlediği ilke ve kuralların uygulanması, ninnilerin bilinçli bir

Turkish Studies

değerlendirmenin sonucunda yayımlanmasına neden olmuştur. Sözlü kültür ortamında ve yazılı kültür ortamında belli kalıplara ve kurallara bağlı kalmaksızın üretilen ninniler; elektronik kültür ortamında, tek yönlü iletişim içerisinde, önceden hazırlanmış biçimde bebeği uyutma amacından uzaklaşmış şekilde yer almıştır. Bu tür ninnilerin işlevi en genel anlamıyla bebeği uyutmak değil dinleyiciye duygu aktarmaktır. Ancak yine kadınlarca söylenen bu ninnilerde geleneksel ninni kalıplarının kullanıldığı görülmektedir.

Aşağıdaki ninniler TV, radyo veya CD çalar yoluyla kadına ulaşan anonim Türk halk ninnilerdendir.

“Adalardan Çıktım Yayan” – Sevcan Orhan (seslendiren)

Adalardan çıktım yayan
Gardaş atlı bacı yayan
Digel bu dertlere dayan

Nenni nenni nenni nenni nen ni
Nenni nenni nenni bebek ey

Bebeğin beşiği çamdan
Yuvarlandı düştü damdan
Bey babası gelir Van'dan

Nenni nenni nenni nenni nen ni
Nenni nenni nenni bebek ey

“Kırmızı Gül Demet Demet”-Aysun Gültekin (seslendiren)

Kırmızı gül demet demet
Sevda değil bir alamet
Balam nenni yavrum nenni
Gitti gelmez o muhannet
Şol revanda balam kaldı
Yavrum kaldı balam nenni
Kırmızı gül her dem olmaz
Yaralara merhem olmaz
Balam nenni yavrum nenni
Ol tabipten merhem gelmez
Şol revanda balam kaldı
Yavrum kaldı balam nenni

“Alma Attım Yuvarlandı”-Mirca Kaya (seslendiren)

Alma attım yuvarlandı
Gitti beşiğe dayandı
Bebek uykudan uyandı
Nenni oğul oğul
Nenni yavru yavru
Nenni bebek bebek

Turkish Studies

Nenni yavru yavru
Nenni balım oy

Sana bebek diyemedim
Kalkıp meme veremedim
Nenni oğul oğul
Nenni yavru yavru
Nenni bebek bebek
Nenni balım oy

Deve gelir katar gider
Çamurlara batar gider

Yavrusunu atar gider
Nenni oğul oğul
Nenni yavru yavru
Nenni bebek bebek
Nenni yavru yavru
Nenni balım oy

Sana bebek diyemedim
Kalkıp meme veremedim
Nenni oğul oğul
Nenni yavru yavru
Nenni bebek bebek
Nenni balım oy

“Ninni”- Aslı Güngör (seslendiren)

*Ninni bebeğime
Uyusun benim güzel meleğim
Uyusun benim küçük sevgilim
Büyün bitanem çiçeğim ninni
ninni
Ninni bebeğime
Uyusun benim güzel meleğim
Uyusun benim küçük sevgilim
Büyün bitanem çiçeğim ninni ninni*

Grup Deli - Ninni (seslendiren)

Dandini dandini dastana
Danalar girmiş bostana
Kov bostancı danayı
Bitirdi lahanayı

Dandini dandini dastana
Danalar girmiş bostana

Turkish Studies

Kov bostancı danayı
Bitirdi lahanayı

Uyusun da büyüsün ninni
Tıptış tıptış yürüsün ninni ...

Yukarıdaki ninniler sözlü gelenekte bebekleri uyutmak amaçlı söylenmekteyken elektronik kültür ortamında türküler olarak algılanmış ve ninni, temel kullanım amacından uzaklaşmıştır. Başka bir deyişle sözlü gelenekte türküler, ninniler bebeği uyutmak amacıyla icra edilirken elektronik kültür ortamında ninniler, büyük oranda yetişkinleri eğlendiren duygulandıran türküler ya da popüler şarkı haline gelmiştir. Televizyonda, radyoda, CD’de bulunan bu şarkı ve türküler yazılı kültür ortamında icrası zayıflayan geleneksel ninnilerin, yeniden anneye hatırlatılışı şeklinde dolaylı bir görev yüklenmiş durumdadırlar. Annenin yazılı kültür ortamında, özellikle de büyük kentlerde, geleneksel ninnileri belleğinden silmeye başlaması olgusu elektronik kültür ortamının iletişim araçları ile yeniden bu ninnileri annenin hayatına sokmuştur. Anadolu’nun çeşitli bölgelerinden derlenmiş, geleneksel ninnilerin bir araya getirilmesiyle oluşturulmuş CD’ler annelerin hafızasında yeniden yer etmeye başlamıştır.

Bu tür çalışmalardan biri Mircan Kaya’nın “*Bizim Ninnilerimiz*” adlı çalışmasıdır. Albüm; Uyusun Da Büyüsün, Fış Fış Kayıkçı Ninnilerin Merdanesi, Bol Soğanlı Börülce, Eşekli Ninni, Yağmur Yağar Sere Serpe, Dandini Dandini Dastana, Atem Tutem Men Seni, Çamlıbel’ den Çıktım Yaya, Uyu Yavrum Yine Sabah Oluyor, Alma Attım, Danalı Bebek aldatını taşıyan on iki ninniye bir araya getirmektedir. Ninnilere Kaya’nın sesine; bağlama, cura, klarnet, klasik kemençe gibi çalgılar eşlik etmektedir.

Yaptığı çalışmanın amacını müzik Yönetmeni Emin İngüs; “Anadolu'nun sesini, kendi çocuklarına doğru ve dürüst ulaştırmaya çalıştım.” sözleriyle belirtmektedir. 2005 yılında yayımlanan bu CD, kısa sürede tanınmış, annelerin bebeklerine dinlettikleri ninniler arasında yer almıştır. Burada dikkat çekici olan nokta, ninni icracısı “annenin” yerini CD, kaset, TV gibi görsel ve işitsel araçların almış olmasıdır. Anneler hazır ninni CD’lerini bebek için kullanmayı tercih etmiş görünmektedirler. Bebeğin bu şekilde uyutulmasında annenin ninni üretmesine gerek yoktur. Bu bağlamda elektronik kültür ortamındaki anne pasifize edilmiştir.

Kalan Müzik tarafından hazırlanmış olan “*Anadolu Ninnileri*” adlı kitap ve CD, M. Sabri Koz’un hazırladığı “*Her Güne Bir Ninni*” adlı CD’li kitap, Rüya Ersavcı’nın ‘*Ninniler*’ adlı albümü belirtilen amaçlara hizmet eden ninni çalışmalarıdır.

İzmirli Selda Şahin, “Oğluma ninni söylemedim hiç, bilmiyorum zaten, ama CD’ler almıştım, onları dinleyerek uyuttuğum çok olmuştur. Mesela bir tanesi “*Mışıl Mışıl Ninniler*” adındaydı. İçinde hem Türkçe hem de İngilizce ninniler vardı, oğlum ona alışınca ben de rahatladım” demekte ve bu tür ninnilerin tüketicisi olduğunu belirtmektedir. (K.K.5)

Halk kültürüne ait değerlerin yeniden üretimini sağlamayı amaçlayan çalışmalardan biri de TRT’nin “*Ninni*” adıyla satışa sunduğu belgesel DVD’dir. Belgesel ayrıca TRT 2’de yayımlanmıştır. DVD’de farklı yörelerden farklı sosyal statüdeki annelerden derlenmiş çok sayıda ninni ve bebeklerin bakımına ilişkin âdet ve uygulamalar bulunmaktadır. Eserde sözlü gelenekte yaratılan ninniler elektronik kültür ortamı anneleri için bilgi verici, eğitici formatta hazırlanmıştır.

Elektronik kültür ortamı ninnilerinin yalnızca TV, radyo, CD ya da DVD’ler yoluyla aktarıldığını söylemek doğru olmaz. Anneler bu yollarla öğrendikleri ninnilere kimi zaman kendi yaratıcılıklarını ekleyerek de ninni söyleyebilmektedirler. Ancak görüldüğü gibi anneler, elektronik kültür ortamının sağladığı kaynaklar ölçüsünde ninnilere yer vermektedirler. Çünkü elektronik

Turkish Studies

kültür ortamının genel karakteri bireyin aktif üretimi yerine bireyin hazır bilgiye en hızlı ve kolay yoldan ulaşmasını sağlamaktır. Teknolojik gelişmelerle örgütlenmiş toplumlarda yüz yüze kurulan ilişkiler giderek azaldığından kadınların söylediği ninniler de icra edilmiş tarzı bakımından gelenekten ayrılmıştır. Anneler televizyonda, internette ya da teypte çalan ninniye bebeğine dinleterek onun uyumasını sağlamaktadır. Böyle bir ortamda söze dayalı iletişim bulunmadığından anne duygusal yoğunluğunu kendi dilinden aktaramamaktadır. Bu, anne için de bebek için de bir içe dönüş yaşatır.

Öte yandan medya araçları ninnilerin geniş kitlelere yayılması işlevini yüklenmekte geleneksel ninnilerin yeni ve özgün dönüşümlerini sağlamaktadır. Özellikle internet, bu konuda etkili bir iletişim ortamı oluşturmuştur. Kadınlara ve annelere yönelik internet siteleri; kadın sağlığı, çocuk bakımı ve eğitimi, kişisel bakım, magazin, ev dekorasyonu hobi, eğlence, yemek tarifleri gibi sekmeleri içermektedir. Bu sitelerden bazıları “kadınca.net”, “kadınınyüzü.com”, “bebekkokusu.com”, “bebekbilgi.com”, “webanne.com”, “bebek.com”dur. Bu sitelerde yer verilen ninniler hem sözlü gelenekte yaşayan hem de İpek Acar, Kayahan, Candan Erçetin, Aydılgö, Aslı Güngör, Münire Ayla Kıraç, Toygar Işıklı gibi ses sanatçıların yazdığı ninnilerdir. Bunların birkaçı aşağıda yer almaktadır:

Kayahan- E bebeğim ee ee ee:

Minik minik kolları
Düşmüş iki yanına
Başı düşmüş yastığa
Uyuyor mışıl mışıl
E bebeğim ee ee ee
E bebeğim ee ee ee

Kırmızı pabuçları
Duruyor başucunda
Başı düşmüş yastığa
Uyuyor mişil mişil

E bebeğim ee ee ee
Minik minik kolları
Düşmüş iki yanına
Dalmiş pembe düşlere
Dünyalardan habersiz
E bebeğim ee ee ee

Toygar Işıklı - Ninni:

Yum usulca gözlerini
Uzat üşümüş ellerini
Sakla o masum yüreğini
Zaman gibi sessiz uyu
Bu dünya dipsiz bir kuyu
Pamuktan kalbin solmadan
Hayat yüzüne vurmada
Uyu yavrum uyu
Bu dünya dipsiz bir kuyu
Uyu melek yüzlüm uyu
Bu dünya dipsiz bir kuyu

Turkish Studies

Münire Ayla Kırac - Ninni:

Ceylan gibi yüzün olsun
Selvi gibi boyun olsun
Talihin hep açık olsun

Uyan güzel kızım
Uyan melek kızım
Uyan canım kızım
Uyan uyan oy

Güftesi ve bestesi belli kişilere ait olan bu tür ninniler sözel dokusu, yapısal nitelikleri bakımından geleneksel ninnilere, birkaç örneği dışında, çok uzak değildir. Fakat seslendirilişlerinde kullanılan müzik aletleri, ağır ritimlere sahip farklı ezgileri, ninnilere yeni ve özgün nitelikler kazandırmıştır. TV, CD çalar, radyo ve elektronik kültür ortamının en güçlü iletişim kaynağı olan internet, anneler için yeni ve özgün ninnilerin paylaşıldığı yayıldığı ve yorumlandığı farklı bir kültür ortamı yaratmıştır.

Sonuç olarak; sosyal ve kültürel değişimlerinin yarattığı yeni şartlar Türk halk ninnilerinin icrasının kimliğini ve icra bağlamını doğrudan etkilemiştir. Sözlü kültür ortamında geleneksel ninniler yaygınlık göstermiş; belli kalıp ifadeler, annenin doğaçlama yeteneğiyle birleşerek sayısız varyant ortaya çıkarılmıştır. Bunun en temel nedeni köy ve kasaba çevresinde yaşayan kadınların yüz yüze ilişkiler kurduğu ve dış dünyanın uyarılarından uzak kaldığı bir ortamda yaşamalarıdır. Bu durum eril dilin kadının söylediği ninnilerde daha net görülmesine neden olmaktadır. Kadının toplumsal cinsiyet rolü ataerkil anlayış doğrultusunda biçimlenmiştir. Sınırlı bir çevrede kamusal mekandan uzakta yaşam sürdüren kadın ninnilerde kendi yaşamında önem taşıyan unsurları dillendirmektedir. Erkeklerin ve kadınların toplumsal cinsiyet rolleri anneler tarafında yeniden üretilmekte ve aktarılmaktadır. Çocuk, içinde bulunduğu toplumsal kuralları bu yolla öğrenebilmektedir.

Yazılı kültür ortamının biçimlendirdiği kadın, geleneksel yaşamdan kısmen uzaklaşmış olmakla birlikte eril söylemi devam ettire gelmiştir. Ancak ninnilerin icrası ve içeriği değişmeye başlamıştır. Sözlü gelenekte doğaçlamaların gösterdiği yaygınlık yazılı kültür ortamında hafızayı zayıflatmış, kalıp ifadeleri azaltmıştır.

Elektronik kültür ortamı sözel icranın başlı başına yeni bir karaktere büründüğü, daha çok kentli ve eğitilmiş kadının içinde yer aldığı bir ortamdır. İnternet, televizyon gibi yeni gelişen iletişim araçları yüz yüze ilişkileri azaltmış sözlü geleneğe de yeni bir boyut kazandırmıştır. Özellikle çalışan kadınların zaman sıkıntısı ve yoğun iş temposunun yarattığı yorgunluk, annenin bizzat ninni icrasını engellemekte, bunun yerini TV, internet, CD ve teyplerin sunduğu ninniler almaktadır. Bu ninniler profesyonel müzisyenler tarafından icra edilmiş olmaları bakımından anne tarafından üretilen ninnilerden uzaklaşmış görünmektedir. Popüler kültürün yarattığı söz ve ezgiler, geleneksel ninnilerin yanında kendini göstermeye başlamıştır. Sözlü gelenekte bir anlamda kadının kendini ifade etme biçimi olarak değerlendirilebilecek ninniler, elektronik kültür ortamında bu niteliğini kaybetmeye başlamıştır. Ancak ataerkil söylemlerden uzak kalınmadığı da gözden kaçırılmamalıdır.

Turkish Studies

KAYNAKÇA

- ONG Walter J., **Sözlü ve Yazılı Kültür**, çev. Sema Postacıoğlu Banon, İstanbul, Metis Yayınları, 1999
- KANDİYOTİ Deniz, **Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar**, çev. Aksu Bora vd. İstanbul, Metis Yayınları, 2007
- NİRUN Nihat, **Sosyal Dinamik Bünye Analizi**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, 1991
- ÇELEBİOĞLU Amil, **Türk Ninniler Hazinesi**, İstanbul, Kitapevi Yayınları, 1995
- ÇOBANOĞLU Özkul, *Âşık Tarzı Kültür Geleneği ve Destan Türü*, **Ankara, Akçağ Yayınları , 2000**
- KOZ M. Sabri, **Her Güne Bir Ninni**, İstanbul; Yapı Kredi Yayınları, 2005
- İMANÇER Dilek, "Feminizm ve Yeni Yönelimler", **Doğu- Batı**, Ankara, Doğu- Batı Yayınları, cilt.19, 2002
- ORTAYLI İlber, **İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı**, İstanbul, Hil Yayınları, 1995
- DOĞAN İrfan, **İletişimi Anlamak**, Ankara, Pozitif Matbaacılık, 2005
- ÖZDEMİR Nebi, **Medya Kültür ve Edebiyat**, Ankara, Geleneksel Yayıncılık, 2008.

Kaynak Kişiler(K.K):	Ad soyad	Yaş	Meslek	Yer	Çocuk Sayısı
Kaynak Kişi 1.	Ayşe Diker	35	Çiftçi,	Marmaris	2 kız çocuk
Kaynak Kişi 2.	Gülnaz Bulut	37	Ev hanımı	Ankara	2 kız çocuk
Kaynak Kişi 3.	Binnaz Uygun	63	Ev hanımı	Aydın	2 kız 3 erkek torun
Kaynak Kişi 4.	Tülay Yavaş	39	Muhasebeci	Ankara-Polatlı	2 kız çocuk
Kaynak Kişi 5.	Selda Şahin	36	Öğretmen	İzmir	1 erkek çocuk.

Turkish Studies